

ĆW. 5 OTRZYMYWANIE DETERGENTÓW

Należy wykonać 50g 4 wybranych produktów detergentowych sugerując się składem podanym poniżej oraz dostępnymi surowcami (podane na końcu instrukcji). W przypadku braku składnika należy go zastąpić innym o zbliżonych właściwościach i działaniu. **Wybrane 4 receptury (skład jakościowo-ilościowy) należy przygotować przed zajęciami!!** Otrzymane produkty należy zbadać pod względem ich właściwości pianotwórczych metodami z cylindrem z perforowanym tłokiem oraz Rossa-Milesa.

1. Środek do mycia rąk z materiałem ściernym – powinien charakteryzować się wysoką zdolnością do usuwania trudnych zanieczyszczeń (smary, pyły), ale nie wysuszać skóry dłoni, dobrze się pienić. Posiada konsystencję pasty.

Otrzymywanie: połączyć surfaktanty z wodą, w razie potrzeby podgrzać w celu rozpuszczenia. Następnie dodać składniki sypkie. Na końcu wprowadzić dodatki, barwnik i zapach (temp. poniżej 35°C) (opcjonalnie, z uwagi na rodzaj ścierniwa).

Przykładowe składniki:

Surfaktanty – zawartość 10-40%

sól sodowa siarczanowanego alkoholu C12-C14

oksyetylenowane alkohole tłuszczowe

alkanoloamid kwasu tłuszczowego

kokoamidopropylbetaina

tlenek kokoamidopropylaminy

Ścierniwo – zawartość 5-20%

Dodatki – zawartość 1-10%

Glicerol

Kwas cytrynowy

Chlorek sodu

Fosforan sodu

Barwnik, kompozycja zapachowa

2. Środek do mycia rąk z rozpuszczalnikami – powinien charakteryzować się wysoką zdolnością do usuwania trudnych zanieczyszczeń (smary, pyły, zanieczyszczenia hydrofobowe), pienić się nieznacznie. Posiada konsystencję płynu/żelu.

Otrzymywanie: połączyć surfaktanty z wodą, ewentualnie dodać zagęszczacz, w razie potrzeby podgrzać w celu rozpuszczenia. Następnie dodać rozpuszczalnik i wyregulować pH do zasadowego. Na końcu wprowadzić barwnik i zapach (temp. poniżej 35°C).

Przykładowe składniki:

Surfaktanty – zawartość 10-20%

Estry metylowe kwasów tłuszczowych

Etoksylogowane alkohole

Etoksylat oleju rycynowego

alkanoloamid kwasu tłuszczowego

Rozpuszczalnik – zawartość 3-10%:

Etanol

Izopropanol

Zagęszczacz (w środowisku zasadowym) – zawartość 0,5-1%:

Karboksymetyloceluloza

Guma ksantanowa

Poliakrylan

Regulatory pH:

Trietanolamina

Dodatki – zawartość 1-10%

Glicerol

Chlorek sodu

Barwnik, kompozycja zapachowa

3. Środek myjący do sanitariatów - płyn o wysokiej lepkości, silnie zwilżający, lekko pianotwórczy, usuwający osady wapienne oraz zanieczyszczenia organiczne i biologiczne.

Otrzymywanie: Zagęszczacz połączyć z wodą, dodać kwasy a następnie wprowadzić surfaktant

Surfaktanty – zawartość 2-10%

Oksyetylenowany alkohol

Kwas alkilobenzenosulfonowy

Kwasy – zawartość 5-15%:

Kwas solny (6N)

Kwas fosforowy

Kwas cytrynowy

Zagęszczacz – zawartość 1-5%:

Guma ksantanowa

4. Środek do mycia szyb - płyn bardzo dobrze zwilżający i usuwający zanieczyszczenia organiczne (tłuszczowe) i nieorganiczne (pyły). Ograniczona pianotwórczość, niska lepkość.

Otrzymywanie: surfaktanty rozpuścić w wodzie, dodać rozpuszczalniki i dodatki.

Surfaktanty – zawartość 0,1-0,5%

Laurylosiarczan sodu

Etoksylogowany alkohol

Rozpuszczalniki – zawartość 10-15%:

Izopropanol

Eter n-butyłowy glikolu etylenowego

Dodatki – zawartość 0,2-1%:

Woda amoniakalna 28%

Barwnik i kompozycja zapachowa

5. Środek do ręcznego mycia naczyń – płyn silnie pianotwórczy o średniej lepkości. Bardzo dobre właściwości zwilżające. Usuwa zanieczyszczenia spożywcze, organiczne i nieorganiczne.

Otrzymywanie: surfaktanty rozpuścić w wodzie (w razie konieczności ogrzać). Następnie dodać dodatki.

Surfaktanty – zawartość 10-25%

Alkilobenzenosulfonian sodu
Oksyetylenowany siarczan alkoholi
Laurylosiarczan sodu
Etoksylogowany alkohol
Dietanoloamid
Dodatki – zawartość 1-5%
NaCl
Barwnik i kompozycja zapachowa

Badanie właściwości pianotwórczych detergentów

Należy zbadać właściwości pianotwórcze otrzymanych detergentów wykorzystując metody podane poniżej.

a) metoda z cylindrem z perforowanym tłokiem (zbadać wszystkie preparaty)

Przygotowanie próbki

W zlewce o pojemności 250 dm³ przygotować 100 cm³ 1% roztworu badanego detergentu.

Wykonanie oznaczenia

Do cylindra o pojemności 500 cm³ wyposażonego w perforowany tłok i szczelne zamknięcie ostrożnie wprowadzamy 100 cm³ roztworu detergentu lub związku powierzchniowo czynnego. W celu wytworzenia piany wykonujemy w czasie 1 minuty 60 rytmicznych ruchów tłokiem. Po określonym czasie dokonujemy odczytu objętości piany (30 s, 1 min, 3 min, 5 min, 10 min).

Obliczanie wyników

Zdolność pianotwórcza – właściwość środka powierzchniowo czynnego określona objętością wytworzonej piany (w cm³), mierzonej po upływie określonego czasu, zależnie od metody badania przewidzianej w normie przedmiotowej.

Zdolność pianotwórczą (X) oblicza się w cm³ wg wzoru:

$$X = \frac{(\pi 5^2 h)}{4}$$

gdzie:

5 – średnica wewnętrzna cylindra pomiarowego [cm],
h – odczytana wysokość słupa piany [cm].

Wskaźnik trwałości piany – wielkość obliczona w wyniku podzielenia objętości piany mierzonej po upływie 10 minut do objętości tejże piany, zmierzonej po upływie 1 minuty licząc od chwili jej wytworzenia w warunkach określonych w normie.

Wskaźnik trwałości piany (X₁) obliczyć w procentach wg wzoru:

$$X_1 = \frac{V_2}{V_1} \cdot 100$$

gdzie:

V_1 – objętość piany zmierzona po upływie 1 minuty [cm^3],
 V_2 – objętość piany zmierzona po upływie 10 minut [cm^3].

Gęstość piany (d_p) obliczyć wg wzoru:

$$d_p = \frac{(V_{C5} - V_{C1})}{(V_{P1} - V_{P5})}$$

gdzie :

$V_{P1,5}$ – objętość piany po upływie 1 minuty i po upływie 5 minut,
 $V_{C1,5}$ – objętość cieczy po upływie 1 minuty i po upływie 5 minut

b) metoda Rossa-Milesa (zbadać jeden preparat)

Przygotowanie próbki

W kolbie o pojemności 1 dm^3 przygotować 1% roztworu badanego detergentu.

Wykonanie oznaczenia

Pobrać 50 cm^3 roztworu detergentu i wlać do cylindra pomiarowego po ściance tak, aby nie powstała piana. Po 10 minutach z pozostałej części badanego roztworu pobrać za pomocą pompki wodnej lub gruszki gumowej 200 cm^3 roztworu i wprowadzić do pipety w taki sposób, aby nie powstała piana. Pipetę z roztworem umocować w cylindrze i sprawdzić, czy otwór pipety znajduje się w centralnym punkcie cylindra w odległości 900 mm nad poziomem cieczy w cylindrze. Otworzyć kran pipety. Po wypłynięciu całej objętości roztworu z pipety włączyć sekundomierz i po upływie 30 s odczytać na skali cylindra wysokość słupa powstałej piany. Następnie po 5 minutach odczytać wysokość słupa piany.

Obliczanie wyników

Zdolność pianotwórczą (X) obliczyć w cm^3 wg zależności:

$$X = \frac{\pi * d^2}{4} * h$$

gdzie:

d – średnica wewnętrzna cylindra pomiarowego aparatu Rossa-Milesa [cm];

h – odczytana wysokość słupa piany [cm].

Wskaźnik trwałości piany (X_1) obliczyć w procentach według zależności:

$$X_1 = \frac{h_2}{h_1} * 100$$

gdzie:

h_1 – wysokość słupa piany odczytana po 30 s [cm];

h_2 – wysokość słupa piany odczytana po 5 min [cm].

Lista dostępnych składników w laboratorium:

Surfaktanty anionowe:

Sulforokanol L225/1 – siarczan etoksyłowanego (2EO) alkoholu laurylowego (Sodium Laureth Sulfate + 2 EO), wysoko pianotwórczy, słaba zwilżalność

Chemipol ML – sulfobursztynian disodowy kwasów oleju kokosowego (Disodium Cocamido MEA-Sulfosuccinate) – zwilżanie, dyspergowanie

SDS – laurylosiarczan sodu (Sodium Dodecyl Sulfate), stęż. 85%, pianotwórczy, zwilżający

Rosulfan L - Sól sodowa siarczanowanego alkoholu laurylowego C12-C14, stęż. 30% (Sodium Lauryl Sulfate) – dobra pianotwórczość, słabe zwilżanie

ABSNa – C10-C13 alkilobenzenosulfonian sodu (Sodium Dodecylbenzenesulfonate), dysperguje, dobra pianotwórczość i zwilżanie

ASB – C10 – C13 kwas alkilobenzenosulfonowy, słaba pianotwórczość

Surfaktanty niejonowe:

Chelamid DK – dietanoloamid kwasów oleju kokosowego (Cocamide DEA) – środek zagęszczający w obecności surfaktantów niejonowych, stabilizuje pianę, łagodny dla skóry

Rokanol NL8 - Etoksyłowany (8EO) alkohol syntetyczny C9-C11 (INCI C9-11 Pareth-8) – wysoka pianotwórczość

Rokanol IT7 - Etoksyłowany (7EO) alkohol syntetyczny C13 (INCI Isotrideceth-7) wysoka zwilżalność, słaba pianotwórczość

Rokanol LN75/50 – Etoksyłowana (75 EO) lanolina (PEG-75 lanolin) – stabilizator kondycjonujący, emulgator

Rokanol L4P5 - Alkoksylowany (EO/PO) alkohol laurylowy C12-C14 (C12-14 Alcohol + EO/PO) – środek niskopienny

Rokacet R26 - Etoksyłowany (26EO) olej rycynowy (PEG-26 Castor Oil) – emulgator, właściwości natłuszczające

Etoksyłowane (EO 10-15) estry metylowe kwasów oleju kokosowego – emulgator

Alkilopoliglukozyd – łagodny dla skóry, wysoka zdolność pianotwórcza

Surfaktanty amfoteryczne:

Chegina K – amidopropylobetaina kwasów oleju kokosowego (Cocamidopropyl Betaine) – regulator lepkości, łagodny dla skóry

Surfaktanty kationowe:

CHEMINOX LA - lauryloaminowy N- tlenek (Lauramine Oxide), zagęszczacz wysoka pianotwórczość i stabilność piany w mieszaninie z anionowymi ZPC

Zagęszczacze:

Karboksymetyloceluloza
NaCl
Guma ksantanowa
Carbopol (kwas poliakrylowy)

Materiał ścierny:

Bentonit
Polietylen
Rozdrobnione pestki wiśni
Mączka drzewna
Pumeks

Związki kompleksujące:

Na₂EDTA
Kwas cytrynowy (związek wybielający, regulator pH)

Wypełniacze:

Fosforan sodowy
Siarczan magnezu

Rozpuszczalniki:

Izopropanol
Etanol
Glicerol (składnik łagodzący dla skóry)
Glikol butylenowy

Kwasy:

Fosforowy, 85%
Solny, 6n
Cytrynowy

Zasady:

Woda amoniakalna, 28%
Trietanolamina

Hydrodrop (zwiększa rozpuszczalność):

Cumolsulfonat 40 – sól sodowa kwasu kumenosulfonowego, stęż. 40%